

initio fuerint observati, sperandum est omnes alios deinceps eadem ratione terminatum iri. Talis fuit constitutio Patavii M.DC.VIII. æstivo & verno tempore, vere enim omnes biliosæ feb. per cutanea tubercula judicabantur, adveniente autem autumno pruritu ac scabie superveniente statim solvabantur.

Quando futura sit crisis.

CAPUT XIII.

Futuræ crisis tempus, diem, & horam, is solus perfectè divinabit, qui efficaciam naturæ, & causæ morbosæ metiri didicerit. Nam cur hoc, vel in illo die crisis fiat, id equidem non diei, aut numero adscribendum, sed vincenti naturæ, cujus virtus cum finita sit, quemadmodum finita quoque est morbosæ

ca

causæ resistantia, & activitas, atque adeò una in alteram infinito tempore agere nequeat, & durare, donec ab unius parte victoria, subsequatur, fit, ut eo tempore iudicium accadat, quo natura domare potest causam morbificam, ex determinata efficacia propriæ virtutis agendi, & causæ morbificæ dispositione, in quibus si variatio aliqua contingat, accelerari, vel retardari crismum necesse est.

Dies itaque ac omnino tempus non aliter crismum indicat, quam ut est mensura agentis ac patientis finitæ virtutis, quam ut semper agere, ac pati impossibile est, ita tanto tempore vincere, aut vinci oportet. Sed quia nullus est mortalium, qui potentias activas suis gradibus definire possit, ideoque critici dies à priori constitui nequeunt. Diuturna observatio id tandem assecuta est, ut quanto tempore durare natu-

natura possit contra causam mor-
bificam in morbis acutis determi-
nare valeat. Quia igitur gratia ex-
empli observatum est, in morbo
peracuto apparente coctione se-
cunda die, crisin apparere septima
die, dicendum est naturam huma-
nam, ut similem causam morbifi-
cam vinci jam ceptam omnino su-
peret, aliorum quinque dierum spa-
tio indigere. Idem de cæteris die-
bus criticis est judicandum, quo-
rum unica est causa, limitata scili-
cet naturæ, ac morbificæ causæ a-
ctivitas, ex intrinseca finitæ virtutis
constitutione, adjuvantibus causis
externis præsertim aeris calore, à
lumine syderum excitato, à quibus
causis alterutrius actio, vel juvari,
vel retardari potest. Etsi verò cri-
sis tempus à priori præcisè mensu-
rari nequeat, proximè tamen con-
jicere licet ex propriis signis, quan-
do ea futura sit. Imprimis verò con-

con-

considerare oportet morbi idæam,
vehementiam, ac motum.

Nam quo vehementior est mor-
bus, quò celerius ad statum prope-
rat, eò citius futura est crisis: Opti-
ma enim, nō nisi in universali mor-
bi statu, & exacerbatione paroxy-
smi cōtingit, tum quia perfecta co-
ctio ad bonam crisin necessaria an-
te statum non absolvitur, tum quia
in exacerbatione maximè pugnat
natura cum causa morbifica, & i-
psam maximè agit.

In principio aut declinatione u-
niversali nunquam expectanda est
crisis, ut propterea ridendi sint im-
periti Medici, qui in universali de-
clinatione pharmacum exhibere
volentes ad avertendam recidi-
vam dies criticos observant, ne ali-
quem naturæ motum præpediant.
Porro extremè peracuti primo
quaternario judicantur, peracuti
septenario, acuti simpliciter &

cx.

exquisitè tales decimoquarto die ,
 si natura sit valde fortis undecimo,
 non exquisitè tales vigesimo, si na-
 tura sit fortis decimoseptimo. Acu-
 ti ex decidentia à vigesimo, usque
 ad quadragesimum, nimirum vige-
 simoquarto, vigesimoseptimo, tri-
 gesimo, trigesimoquarto, trigesi-
 moseptimo, & quadragesimo, pro-
 ut major, aut minor coctio diebus
 indicatoriis observata fuit. Præ-
 terea qui morbi diebus paribus ex-
 acerbantur diebus paribus judi-
 cantur, ut legere est 4. Ep. 3. de La-
 rificæ virgine, & de Pithione, qui
 decima die hōratus est, qui ve-
 ò imparibus diebus exacerbantur,
 ut morbi à bile, imparibus quoque
 judicantur. Si itaque crisis dē
 cognoveris, ejus horam à morbi
 motu cognosces inquirendo ho-
 ram vehementæ accessionis, quæ
 præcessit, quoniam in vehemen-
 tiori hora totius accessionis, ac-
 sum-

summo ejus vigore crisis accidit, maximè quæ definit ad salutem, nam lethale judicium, & cum eo mors quocumque advenire potest tempore, quo gravissima accidentia succrescunt, quod nonnullis evenit in statu, moriunturque ex vi morbi, nonnullis in declinatione particulari, qui intèreunt ex languore, & dissolutione virtutis. Causæ etiam celeriolem, aut tardiolem crislm ostendunt; Nam si anni tempus, regio, cæli status, natura patientis ad calorem non mediolem inclinent, atque morbifica causa ejusdem conditionis extiterit, citò futuram crislm necessum est, tardius autem, si magis ad frigidum vergat.

Verùm ab effectibus, seu symptomatis longè certius indicatur crisis tempus. Nam apparentes criticæ perturbationes, quas propriè dici crislma signa à Gal. notatum est,

est, significant crislum futuram in
proximæ accessionis vigore. De iis
agit Hipp. 2. Aph. cum ait noctem
præcedentem crislum esse gravem,
& 2. Epid. 2. ubi reformidat judi-
catoria statim in principio appa-
rentia: Nam per judicatoria non
intelligit signa coctionis, quæ secu-
ritatem, ac celeritatem iudicii sem-
per pollicentur, sed perturbationes
criticas, quæ instante crisi exlucta
naturæ cum causa morbifica ino-
pinatò adoriuntur; Quoniam tales
non accidunt in principio nisi ob
ferociam humoris à natura non
domiti, & tumultuario motu varias
corporis regiones infestantis. In-
super quo modo symptomatum
vehementia, ac motus, universa-
lem morbi statum significat, eo-
dem significat & crisis tempus,
quod est totius morbi vigor: Siqui-
dem morbus sit ejusmodi, ut in eo
crisis expectetur. Ab excretis qua-
tenus

tenuis coctionem præferunt, illamque die iudicatorio ostendunt, præcipua temporis crisis indicia petuntur. Ac coctio quidem tanti est momenti ad crisin, ut scribat Galenus 3. de crilibus se neminem vidisse unquam mortuum, qui præcedentibus coctionibus esset iudicatus.

Coctio ergo apparens quarto die, si æger deterius habuerit, iudicium in quinto die promittit. Quod si error committatur, cuius causa vires labantur morbusq; celeriores motum requirat, ac per accessiones pares, iudicium futurum septimo die antevertet sexto die. Pariter coctio apparens quinto die iudicium promittit nono, aut undecimo. Si appareat septimo iudicium erit undecimo, nisi celeritas motus aliquando ob causam remissa iudicium protrahat usque ad decimum quartum diem, & tantò

tò ultra deinde fiet iudicium quantum apparuerint dicta signa ultra septimum, nisi morbus celeriores acquirat motum. Verum si coctio apparet undecima die, iudicium fiet decimo septimo, ac si celerior fiat, decimo quarto, si tardior, vigesimo, & sic deinceps. De quibus indicatoriis, ac iudicatoriis diebus scripsit Hipp. 2. Aph. 24. cum inquit, septenorum quartus est index, & cætera. Caterum ne coctio apparens in prædicendo crisis tempore fallat, nihil ex coctione certi prædices, nisi sit continua, ac continuas per totum morbi progressum, ab eo tempore, quo apparuerit, ad finem usque. Nam cum varias ob causas retardari, & interrumpi coctio possit, præsertim vero errore Medici, ægri, aut assidentium, tantò magis retardari crisis potest, quantò majus impedimentum naturam à suo opere distraxerit, sed &

acce-

accelerari potest , si virtus aliquam ob causam gravata robustior fiat, quia & melius validiusq; coquit, & validius expellit. Unde colligo coctionis conditionem indicare crisin ejusque tempus quatenus coctio est, non quatenus hoc vel illo die apparet, nam ut judicatorius dies est terminus actionis nostræ in morbum , ob limitatam utriusque agendi ac patiendi vim, ita indicatori9 est signum durationis illam pugnam mensurantis, nō quatenus quartus , aut septimus, aut undecimus, sed quatenus certum denotat gradum coctionis, à qua nativi caloris robur , & materiæ morbificæ dispositio per se significatur. Verum illud quidem est, crises incidentes in dies intercalares , & minimè in judicatoriis diebus præmonstratas, infidas ut plurimum esse, at non ex propria dierum cōditione, sed quia signum

Xx est,

est, naturalem agendi ordinē, quem diuturna observatio certis diebus jam circumscripsit, perturbatum fuisse. Natura autem perturbata nihil satistutum agit. Sed tamen quocunq; die coctio proba appa-
 ruerit, & quocunq; crisis sequatur, dummodo naturæ robur adsit, magis est fidendum, licet utrumque in alienos dies incidat, quàm si coctio non æquè bona die indicatorio non appareret, & crisis die judicatorio sequeretur cum languore. Plerunque etiam apparere solent quædam præludia accidentium, quæ solent crisin præcedere juxta futuræ vacuationis naturam, & conditionem; ita ut eodem signo non modo judicii diem prædicere possis, sed etiam vacuationis speciem, V.G. si quis septimo die est sudaturus, quarta die levi sudore corripitur. Si fluxurus est sanguis per nares, aliquæ san-

sanguinis stillæ erumpunt. Nau-
seant quarta die, septima sunt vo-
mituri, Ventris torminibus corri-
piuntur, qui sunt Diarrhæa judi-
candi.

Quemadmodum verò signa co-
ctionis cum virium robore certis
diebus apparentia tempus bonæ
crisis prænunciant, ita contra si-
gna corruptionis cum virium lan-
guore diebus indicatoriis apparen-
tia eò die mortem adventuram por-
tendunt, quo fieri iudicium oport-
eret: Ut si quarta die signa corrup-
tionis appareant, viresque magis
languidæ, septima die mors expe-
ctanda est.

Neque negligendi sunt lunæ a-
spectus ad prædicendam crisis diem,
nam si in iudicatorios dies felices
incidant aspectus, eò certiùs ex-
pectanda est crisis, sin aspectus sint
mali, & nativo calori opem non
ferant, luminis & caloris benefi-

Xx 2

cio,

cio, verendum, ne aut tardetur crisis, aut admodum laboriosa fiat, quam ob causam critici dies, mensisque Medicus penes lunæ circuitum ab omnibus desumuntur, circuitum inquam, qui metitur reditum lunæ ad idem Zodiaci punctum, qui viginti septem dies tolaret, & octo æquinoctiales horas circiter comprehendit, quantum est spatium veri mensis Medici. Unde nec computari possunt dies pro cursu solis horarum, id est viginti quatuor æquinoctialium, nec proportionaliter debent dici solari tot horæ, quot diebus abest mensis lunaris à solari, ut inde veri dies Medici resultent, quia Lunæ motus est irregularis, & proportionaliter sumi non potest singulis horis, ac diebus, cum aliquando sit celerior, aliquando tardior. Pessimè verò faciunt Medici, qui in numerandis, & consti-

stituendis diebus criticis unicuique
 diei naturali unam horam demunt
 ut medicum diem constituent,
 nam lunaris peragratio fit viginti-
 septem diebus, & octo horis, id
 est sexcentis quinquaginta sex ho-
 ris æquinoctialibus. Quare si mo-
 tum proportionalem lunæ species
 singulæ septimanæ continebunt
 horas centum sexaginta quatuor,
 singuli verò dies horas viginti tres,
 & triginta quatuor minuta circi-
 ter, quæ ratione diei solari, ac natu-
 rali demi deberet triginta quatuor
 minuta, 17. secundæ circiter, non
 autem hora integra. Tunc ergo
 prima septimana medica comple-
 tur, cum nonaginta gradus sub Zo-
 diaco, id est tria signa percurrerit,
 tunc est quartus dies, quando ab-
 solverit quadraginta quinque gra-
 dus, quod aliquando celerius fit,
 aliquando tardius. Ita ut cum lu-
 na celerem habet motum, prima

Xx 3 se-

1038 *Medicina Pauperum*

septimana vera incidat in diem sextum Astrologiæ imperitorum opinione, & cum motum habet tardum incidat in octavum, unde, & in prædicendo die crisis errant, & in distinguenda perfecta crisi ab imperfecta. Quanto igitur tempore hi lunares quadrantes, ac septimanæ absolvantur, & quantum spatium singulis diebus luna percurrat ex vero lunæ motu qui in Ephemeride exprimitur, petendum est.

Qualis materiæ futura sit evacuatio, vel abundè ex illis ostenditur, quæ peccantem humorem indicant, fit enim crisis ejus materiæ, quæ peccat, cum natura pugnat, ab ea coquitur, vincitur, & expellitur, unde quæcunque materiæ non peccantis, & inconcoctæ fit excretio, ea non critica, sed
symptomata
est.

Per